

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 431 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций.....	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoro Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилюла Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	

TA'LIM MUASSASALARIDA NAMUNAVIY SHTAT, JADVALLARNI TUZISH TARTIBLARINI TAKOMILLASHTIRISH

UO'K: 33c5(c52):371

Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich
Bank-Moliya akademiyasi magistranti

Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li
Menejment va kelajak texnologiyalari universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kundagi iqtisodiyotdagi islohotlar, iqtisodiyotni yanada rivojlantirishda, undagi kamchilik va muammolarni o'rganish va ularni bartaraf etish, xususan, professional ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, smeta va shtat jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish, iqtisodiyotning o'sishi va rivojlanishi borasida fikr yuritilgan.

Insonlarning yashash tarzini sezilarli darajada yaxshilash qulayliklar yaratish, kundalik paydo bo'ladigan savollarga oson va tezda javoblar topish, shuningdek, kundalik faoliyatimizda juda ko'p uchraydigan muammolarning biri bo'lgan shtat qisqarishi, mehnat shartnomasi bekor qilinishi, ishsiz qolish va ishsizlik, mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishda ish beruvchi va xodim tomonidan e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan eng muhim holatlar yuzasidan so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiyot, professional ta'lim, namunaviy shtat, smeta va shtat, mehnat kodeksi, mehnat shartnomasi, qaror va uning taxlili, ish beruvchi, buyruq.

Abstract: This article specifically addresses the reforms in the economy today, the further development of the economy, and the study and elimination of its shortcomings and problems. Special attention is given to improving the procedures for creating standard staffing tables, budgets, and staffing schedules in vocational education institutions, which contributes to economic growth and development.

Significantly improving people's living standards, creating conveniences, and providing quick and easy answers to everyday questions are important aspects. Additionally, common issues in our daily activities include staff reductions, termination of employment contracts, unemployment, etc. The article also discusses the most important aspects that employers and employees should pay attention to when terminating an employment contract at the initiative of the employer.

Key words: Economy, Professional Education, Sample Staff, Budget and Staffing, Labor Code, Employment Contract, Decision and Its Analysis, Employer, Order.

Аннотация: В данной статье рассматриваются реформы в экономике на современном этапе, вопросы дальнейшего развития экономики, а также изучение и устранение её недостатков и проблем. Особое внимание уделяется совершенствованию порядка формирования типовых штатных расписаний, смет и штатных графиков в учреждениях профессионального образования, что способствует росту и развитию экономики.

Улучшение уровня жизни людей, создание удобств, а также быстрое и простое решение возникающих в повседневной жизни вопросов, являются важными аспектами. Кроме того, в нашей повседневной деятельности часто встречаются проблемы, такие как сокращение штатов, прекращение трудового договора, безработица и т.д. В статье также рассматриваются важные аспекты, на которые следует обращать внимание как работодателю, так и сотруднику при расторжении трудового договора по инициативе работодателя.

Ключевые слова: Экономика, Профессиональное образование, образцовое штатное расписание, смета и штат, Кодекс труда, трудовой договор, решение и его анализ, Работодатель, приказ.

KIRISH

Mazkur maqolada bugungi kun iqtisodiyotidagi bazi muammolar va islohotlar iqtisodiyotni yanada rivojlantirishda undagi kamchilik hamda muammolarni o'rganish va ularni bartaraf etish xaqida so'z yuritiladi. Kundalik faoliyatimizda shtat qisqarishi, mehnat shartnomasi bekor qilinishi, ishsiz qoldirishdi yoki oylik to'lashmadi kabi muammolarni juda ko'p eshitamiz

Davlatimiz tomonidan chiqarilgan qarorlarni amaldagi qonunchilik normalarini to'g'ri qo'llash, xususan, ta'lim sohasidagi professional ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, smeta va shtat jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish va o'zgartirishlar kiritish ushbu jarayonda ish beruvchining tashabbusi bilan shtat qisqartirishga tushgan hodimlarni to'g'ri qonuniy tarzda mehnat shartnomasini bekor qilish bo'yicha amaliy tushuncha berish, xususan, akademik litsey, kasb-hunar maktabi, kollej va texnikumlar boshqaruv, texnik, xizmat ko'rsatuvchi va o'quv-yordamchi xodimlarining namunaviy shtatlarini tasdiqlash to'g'risidagi qarorga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2024-yil 1-iyulda ro'yxatdan o'tkazildi, ro'yxat raqami 3119-3-sonli buyrug'i va uning tahlili bo'yicha, O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi ning 100-moddasi ikkinchi qismi 1-bandiga asosan mehnat shartnomasini va ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishda ish beruvchi va xodim tomonidan e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan eng muhim holatlarga hamda iqtisodiyotning o'sishi va rivojlanishi, biz insonlarning yashash tarzini yaxshilashi, qulayliklar yaratish, ularga to'g'ri ko'nikma va bilim ulashishi borasida suhbatlashamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi kunda professional ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, smeta va shtat jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish mehnat shartnomasini va ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishda ish beruvchi va xodim tomonidan e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan eng muhim holatlar O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 100-moddasi ikkinchi qismi 1-bandida bayon etilgan.[5]

Mehnat kodeksining 67-moddasi birinchi qismida fuqarolarning budget mablag'lari sarflanishida tutgan o'rni va ahamiyatining nazariy va amaliy jihatlari tushuntirish qisqartirilayotgan hodimlarni haq-huquqlari qonuniy tarzda hal etilish ishchi va korhona o'rtasida tushunmovchiliklarni bartaraf etishi tartib-qoidalarini bayon qilib berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hozirgi kunda professional ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, smeta va shtat jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish va o'zgartirishlar kiritish ushbu jarayonda davlatimiz tomonidan chiqarilgan qarorlarni amaldagi qonunchilik normalarini to'g'ri qo'llash, ish beruvchi va xodimlar o'rtasidagi mehnat munosabatlarni tartibga solishda hamda ular o'rtasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ziddiyatlarning oldini olish uchun muhim hisoblanadi.

Akademik litsey, kasb-hunar maktabi, kollej va texnikumlar boshqaruv, texnik, xizmat ko'rsatuvchi va o'quv-yordamchi xodimlarining namunaviy shtatlarini tasdiqlash to'g'risidagi qarorga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish O'zbekiston Respublikasi adliya vazirligida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan 2024-yil 1-iyuldagi ro'yxat raqami 3119-3 sonli qaror bo'yicha ish beruvchining tashabbusi bilan shtat qisqartirishga tushgan xodimlarni to'g'ri qonuniy tarzda mehnat shartnomasini bekor qilish bo'yicha amaliy tushuncha berishga harakat qilamiz.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ish jarayonida ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarganligi mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga asos bo'ladi. Mehnat shartnomasi bekor qilinishi haqida xodim qancha muddat oldin ogohlantirilishi lozim va tartibi qanaqa?

Ish beruvchi mehnat shartnomasini bekor qilish haqida xodimni quyidagi muddatda yozma ravishda (imzo chektirib) ogohlantirishi shart. Kamida ikki oy oldin mehnat shartnomasi texnologiyadagi, ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarganligi yoxud korxonaning tugatilganligi munosabati bilan ogohlantiriladi.

Xodim bilan ish beruvchi o'rtasidagi kelishuvga binoan mazkur ogohlantirish uning muddatiga muvofiq keladigan pullik kompensatsiya bilan almashtirilishi mumkin.

Misol uchun amaliyotda ko'pchilik holatda ogohlantirish muddatini pullik kompensatsiya bilan almashtirishni so'rab ariza ikki xil tartibda amalga oshirilish holati uchrab turadi. Birinchi holatda xodim ogohlantirish uning muddatiga muvofiq keladigan pullik kompensatsiya bilan almashtirishni hamda o'z xohishiga ko'ra mehnat shartnomasini bekor qilishni so'rab ariza yozadi. Ushbu holatda ogohlantirish muddati pullik kompensatsiya bilan almashtiriladi va xodim bilan tuzilgan mehnat shartnoma O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksining 99-moddasiga asosan bekor qilinadi.

Ikkinchi holatda xodim ogohlantirish muddatiga muvofiq keladigan pullik kompensatsiya bilan almashtirishni so'rab ariza ish beruvchiga murojaat qiladi. Ushbu holatda xodimga O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksining 67-moddasida belgilangan to'lovlar amalga oshiriladi.

Misol uchun, mehnat shartnomasi 1-martdan bekor qilinishi haqidagi bildiruv xati bilan xodim 1-yanvarda yozma tarzda ogohlantirildi. Lekin xodim bilan ish beruvchining kelishuvi asosida ushbu ogohlantirish muddati pullik kompensatsiyaga almashtirildi va xodim bilan mehnat shartnomasi

1-yanvardan bekor qilindi. Xodimga ogohlantirish muddatiga mutanosib ravishda (yanvar, fevral oylari uchun) pullik kompensatsiya va bir oylik (yanvar uchun) ishdan bo'shatish nafaqasi to'landi. Agarda xodim ishga joylashmaganligini mehnat daftarchasi yoxud elektron mehnat daftarchasining ko'chirma nusxasi bilan tasdiqlasa (elektron mehnat daftarchasining ko'chirma nusxasida ko'rsatilgan ma'lumotlar to'g'riligini tekshirish my.mehnat.uz elektron manzili bo'yicha elektron mehnat daftarchasining noyob raqamini kiritish yoki mobil telefon yordamida QR-kodni skaner qilish orqali amalga oshiriladi), Mehnat kodeksining 67-moddasi birinchi qismida nazarda tutilgan ikkinchi oy (fevral) uchun o'rtacha oylik ish xaqini mart oyida olish huquqiga ega bo'ladi.[6]

Qaysi holatlarda ish beruvchi kasaba uyushmasining roziligini olmasdan turib mehnat shartnomasi bekor qilishi mumkin emas.

Jamoa kelishuvi yoki jamoa shartnomasida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilish uchun kasaba uyushmasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining oldindan roziligini olish nazarda tutilgan bo'lsa, shartnomani bunday roziliksiz bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Vakillik organlari tarkibiga saylangan va ishlab chiqarishdagi ishdan ozod etilmagan xodimlarga intizomiy jazo berishga, ular bilan tuzilgan mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga, shuningdek, vakillik organlari tarkibiga saylangan xodimlar bilan mehnatga oid munosabatlarni ularning saylab qo'yiladigan lavozimdagi vakolati tugaganidan keyin ikki yil davomida ish beruvchining tashabbusi bilan mahalliy mehnat organining oldindan roziligini olmay turib bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Shuningdek, o'n sakkiz yoshga to'lmagan xodimlar bilan tuzilgan mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga, mehnat shartnomasini bekor qilishning umumiy tartibiga rioya qilishdan tashqari mahalliy mehnat organining roziligi bilan yo'l qo'yiladi.

Mehnati shartnomasini bekor qilishni rasmiylashtirish tartibini bilasizmi?

Ish beruvchining buyrug'ida mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari ta'rifiga to'la muvofiq holda yozilib, normativ hujjatlarning tegishli moddasi (bandi) dalil qilib ko'rsatiladi.

Xodimning tashkilotdagi oxirgi ish kuni mehnat shartnomasi bekor qilingan kun deb hisoblanadi.

Mehnati shartnomasini bekor qilish ishga qabul qilish huquqiga ega bo'lgan shaxslar tomonidan amalga oshiriladi va buyruq bilan rasmiylashtiriladi. Mehnat shartnomasining bekor qilinishini ro'yxatdan o'tkazish "YAMMT" (Yagona milliy mehnat tizimi my.mehnat) IDAKga (Yagona milliy mehnat tizimi) idoralararo dasturiy-apparat kompleksi keyingi o'rinlarda "YAMMT" IDAK deb ataladi) ish beruvchi va xodim o'rtasidagi mehnat shartnomasining bekor qilinishi to'g'risidagi ma'lumotlarni kiritish yo'li bilan amalga oshiriladi.[4]

Mehnati shartnomasi bekor qilinganda xodimga qancha muddatda mehnat daftarchasi berilishi lozim.

Xodim ishga qabul qilinish vaqtida mehnat daftarchasini qog'oz variantida taqdim qilgan bo'lsa, mehnat shartnomasi bekor qilingan kuni ish beruvchi xodimga uning mehnat daftarchasini va mehnat shartnomasining bekor qilinishi haqidagi buyruqning nusxasini berishi shart.

Mehnati shartnomasi bekor qilingan kuni xodim ishda bo'lmagan taqdirda ish beruvchi o'sha kuniyoq unga pochta orqali mehnat daftarchasini olib ketish to'g'risida ogohlantiruvchi xabarnoma jo'natadi (boshqa xatlar hisobotga olinmaydi).

Xodimning mehnat daftarchasini yashash joyiga pochta orqali jo'natish faqat uning roziligi bilan amalga oshirilishi mumkin.

Ish beruvchi aybi bilan mehnat daftarchasini berish kechiktirilsa, u holda butun kechiktirilgan davr uchun xodimga o'rtacha oylik ish haqi to'lab beradi.

Agar xodimni ishga qabul qilish davrida unga mehnat daftarchasi elektron tizim orqali yuritilgan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 5 dekabrda "Yagona milliy mehnat tizimi" idoralari dasturiy-apparat kompleksi joriy qilinishini va uning ishlashini ta'minlashga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi 971-son qarori talabi asosida elektron tizimda bekor qilinadi va bu haqda xodim o'zining shaxsiy kabineti orqali xabardor bo'lishi mumkin.[2]

Foydalanilmagan yillik asosiy va qo'shimcha ta'tillar uchun to'lovlar qanday hisoblanadi.

Agar xodim mehnat faoliyati davomida yillik asosiy va qo'shimcha ta'tillardan foydalanmagan bo'lsa, mehnat shartnomasi bekor qilinganda unga foydalanilmagan barcha yillik asosiy va qo'shimcha ta'tillar uchun pullik o'rtacha oylik ish haqi miqdorida kompensatsiya to'lab beriladi.

E'tibor qaratish lozimki, foydalanilmagan barcha yillik asosiy va qo'shimcha ta'tillar uchun pullik kompensatsiya to'lovlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 11-martdagi "O'zbekiston Respublikasining mehnat kodeksini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan normativ hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida" 133-son qarori bilan tasdiqlangan o'rtacha oylik ish haqini hisoblab chiqarish tartibiga asosan hisoblanib to'lanadi.[3]

Ish beruvchining tashabbusi bilan mehnat shartnomasi quyidagi ikki holatlarda bekor qilinishiga yo'l qo'yilmaydi.

Homilador ayollar va uch yoshga to'lmagan bolasi bor ayollar bilan tuzilgan mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi, korxonaning butunlay tugatilish hollari bundan mustasno, bunday hollarda mehnat shartnomasi ularni, albatta, ishga joylashtirish sharti bilan bekor qilinadi.

Xodim vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida va ta'tillarda bo'lgan davrida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga yo'l qo'yilmaydi (korxona butunlay tugatilgan hollar bundan mustasno).

Texnologiyadagi, ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishdagi o'zgarishlar, xodimlar soni (shtati) yoki ish xususiyatining o'zgarishiga olib kelgan ishlar hajmining qisqarishi munosabati bilan mehnat shartnomasi bekor qilinganda ishda qoldirish uchun imtiyozli huquq malakasi va mehnat unumdorligi yuqoriroq bo'lgan xodimlarga beriladi.

Malakasi va mehnat unumdorligi bir xil bo'lgan taqdirda quyidagilarga afzallik beriladi:

qarmog'ida ikki yoki undan ortiq kishi bo'lgan xodimlarga;

oilasida undan bo'lak mustaqil ish haqqi oluvchi bo'lmagan shaxslarga;

mazkur korxonada ko'p yillik ish stajiga ega bo'lgan xodimlarga;

ishlab chiqarishdan ajralmagan holda oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar o'quv yurtlarida tegishli mutaxassislik bo'yicha malakasini oshirayotgan xodimlarga va ishlab chiqarishdan ajralgan holda oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar o'quv yurtlarini tamomlagan shaxslarga o'qishni tugatgandan so'ng mutaxassisligi bo'yicha ishlayotgan taqdirda ikki yil mobaynida;

mazkur korxonada mehnatda mayib bo'lib qolgan yoki kasb kasalligini orttirgan shaxslarga;

urush nogironlari, urush qatnashchilari va ularga tenglashtirilgan shaxslarga;

atom obyektlaridagi falokatlar oqibatida kelib chiqqan oshirilgan radiatsiya nurlanishi bilan bog'liq nurlanish kasalligi va boshqa kasalliklarga yo'liqqan yoki shunday kasalliklarni boshidan kechirgan shaxslarga;

nogironligi atom obyektlaridagi falokatlar munosabati bilan boshlanganligi aniqlangan nogironlarga;

ana shunday falokatlar va halokatlar oqibatlarini bartaraf etish ishlari qatnashchilariga, shuningdek, mazkur zonalaridan evakuatsiya qilingan yoki ko'chirilgan shaxslarga hamda ularga tenglashtirilgan boshqa shaxslarga.

Misol uchun: tashkilotning bitta bo'limida 5 ta ish o'rni mavjud bo'lib, shulardan 2 tasi qisqartirilishi kerak bo'lsa, ish beruvchi tomonidan 5 kishidan iborat komissiya tashkil qilinib har bir xodimning ijtimoiy holati o'zining ishtirokida o'rganib chiqilishi lozim. Faqat shtat bitta bo'lib mavjud bo'lmagan taqdirda boshqa malaka toifasi to'g'ri keladigan ish taklif etiladi.

Jamoa shartnomasida xodimlarni ishda qoldirishda afzallik beriladigan boshqa holatlar nazarda tutilishi mumkin.

1-jadvalda O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2024-yil 1-iyulda ro'yxatdan o'tkazildi, ro'yxat raqami 3119-3-sonli¹ qaror va uning ijrosi taminlanib, shtati qisqarganini ko'rishimiz mumkin.

1 <https://lex.uz/docs/6992730>

1-jadval²

I. Академик лицейлар									
Раҳбарият									
1.	Директор	Олий таълим муассасаларининг ўқув ишлари учун масъул проректори (филиал директори ўринбосари) бир вақтнинг ўзида академик лицей директори ҳисобланади.							
1 ¹ .	Ижрочи директор	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Директорнинг ўқув ишлари бўйича ўринбосари	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	Директор ўринбосари (ёшлар билан ишлаш бўйича)	1	1	1	1	1	1	1	1
4.	Директор ўринбосари (чет тиллари бўйича)	мазкур Намунавий штатларнинг иловасига мувофиқ белгиланади							
6.	Ҳарбий чакиркчага тайёргарлик раҳбари*	0,5	1	1	1	1	1	1	1
7.	Жисмоний тарбия раҳбари**	0,5	1	1	1	1	1	1	1
8.	Юрисконсулт	мазкур Намунавий штатларнинг иловасига мувофиқ белгиланади							
9.	Психолог	мазкур Намунавий штатларнинг иловасига мувофиқ белгиланади							
10.	Котиба	1	1	1	1	1	1	1	1
Ўқув-методик бўлим									
11.	Бўлим бошлиғи	1	1	1	1	1	1	1	1
12.	Услубчи	0,5	0,5	1	1	1	2	2	2

Darhaqiqat, har qaysi sohaga qarasak, yangi texnologiya va turli hil yangiliklar kirib borib insonlar mushkulini osonlashtirish uchun xizmat qilmoqda, ushbu maqolamiz orqali qisqartirilayotgan xodimlarni haq huquqlari qonuniy tarzda hal etilishiga hizmat qilsa, ishchi va korhona o'rtasida tushunmovchiliklarni bartaraf etish uchun asqotadi degan umiddamiz. Mehnat shartnomasini bekor qilish bo'yicha amaliy tushuncha hamda ko'nikma berish orqali ish jarayonini to'g'ri tashkil qilishga xarakat qildik. Yuqoridagi holatlarda mehnat kodeksi va tegishli qarorlarga asoslanib ish yuritishingiz maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 05.12.2019 йилдаги "Ягона миллий меҳнат тизими" идоралараро дастурий-аппарат комплекси жорий қилинишини ва унинг ишлашини таъминлашга доир ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги 971-сон қарори талаби тўғрисида. <https://lex.uz>
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 11 мартдаги "ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING МЕХНАТ КОДЕКСИНИ АМАЛГА ОШИРИШ УЧУН ЗАРУР БЎЛГАН НОРМАТИВ ХУЖЖАТЛАРНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА" 133-сон қарори. <https://lex.uz>
3. Ягона миллий меҳнат тизими my.mehnat
4. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси. <https://lex.uz>

2 2-жадвал Lex.uz сайтидан олинди

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

